

PRVNÍ KNIHA

Temné noci sv. Jana od Kříže

komentář

PRVNÍ KAPITOLA PRVNÍ KNIHY

1,1

„Do temné noci začínají duše vstupovat, když je Bůh postupně vytrhuje ze stavu začátečnicků,...“ – nejde tedy v první řadě o kategorie lidí, kterým se děje, či neděje to, čemu Jan od Kříže říká „temná noc“, ale o normální průvodní jev duchovního života. Dochází k němu při přechodu ze „začátečnického“ stádia k pokročilejšímu, jeho hlavním aktérem je Bůh: „Bůh postupně vytrhuje“.

Jde o průvodní jev na cestě kontemplativních osob (*los contemplativos*), které Jan charakterizuje jako ty, kteří prochází tímto přerodem ze začátečnické etapy a budou vedeni dál, k dovršení, tedy ke sjednocení duše s Bohem (*la divina unión del alma con Dios*).

Podobně jako ve Výstupu na horu Karmel, mystik připomíná, proč je třeba podstoupit cestou touto fází: v příštích kapitolách nabídne čtenáři portrét začátečnicka a jeho obvyklých nedostatků. Cílem je „vzchopit se“ a přát si popojít dál, přestože to znamená být „ponořen Bohem do noci“.

1,2

Konkrétně se podle Jana od Kříže děje to, že ve chvíli, kdy jsme rozhodnutí žít pro Boha, starat se o něj a zajímat se o něho, nastane fáze péče a hýčkání z Boží strany. Tak jako maminka s malým děťátkem zachází co nejněžněji, tak i Bůh zpočátku operovává a zahrnuje člověka radostí, pokojem a dalšími dary. V normálním lidském životě však následuje fáze zdravého růstu, kdy chceme, a by se dítě „osamostatnilo“, „aby chodilo po vlastních nohou“ a „opustilo krajinu dětství“. Tak i duchovní růst chce, abychom se vydávali ke „skutečnostem větším a podstatnějším“.

1,3

Začátečnick na cestě modlitby je srovnatelný s miminkem: všechny věci ho nesmírně zajímají a baví, svátosti, rozhovory s Bohem, posty i pokání. Je schopný jim věnovat hodně času, protože mu přináší přirozenou útěchu a radost. Baví nás ale právě jen do té doby, dokud z nich máme nějaké potěšení, navíc všechny naše duchovní úkony provází celá řada chyb a omylů, o nichž bude řeč v bezprostředně následujících kapitolách.

Podle Jana od Kříže nejde o nich strašlivého: ctnosti, tedy zdravé návyky, zatím neměly prostor se rozvinout, takže jdeme životem jako malé děti. V příštích kapitolách bude ilustrovat, jaké konkrétní nedokonalosti potřebují být noci očištěny.

DRUHÁ KAPITOLA

Neřest pýchy

2,1

horlivost a snaha začátečníka může podle mystika vést ke skryté pýše („určité odrůdě skryté pýchy“), která má podobu sebeuspokojení z toho, jaký jsem a co dělám. Máme přitom potřebu mluvit o duchovních věcech a poučovat druhé (spíše než se sami něco dále učit). Dobře vidíme, co by měli dělat druzí, což doprovází sklon k jejich kritice a odsudku.

2,2

Typická je také tendence přehánět to s horlivostí, takže si nakonec škodíme něčím, co by samo o sobě bylo dobré: čím více budeme dělat, tím více poroste naše jemná vnitřní pýcha a sebezalíbení. Důsledkem je soupeření, odsuzování až tendence k pomlouvání druhých lidí.

2,3

Když s námi druzí lidé (zpovědníci, duchovní průvodci) nesouhlasí, máme sklon vyvozovat z toho, že nerozumí naší spiritualitě, nebo sami nejsou dostatečně duchovní. Máme přitom velkolepé nápady, co by se dalo ještě dělat, ale málo z nich uskutečníme.

Ve snaze, aby druzí docenili naši zbožnost a spiritualitu, projevujeme ji navenek výraznými vnějšími gesty, pozicemi, vzdechy, vytrženími.

2,4

Dodatek ke vztahu k zpovědníkům: často nám velmi záleží na tom, co si o nás myslí, odtud plyne velký vnitřní neklid, závist, srovnávání se s druhými.

V praxi se to projeví tím, že máme v duchovním rozhovoru strach mluvit o skutečných problémech a tíhneme k tomu líčit věci v co nejlepším světle, obhájit vlastní jednání i myšlení.

Někteří začátečníci si radši budou hledat někoho dalšího, komu jsou schopni říct to nejhorší o sobě, zatímco svému oblíbenému doprovázejícímu podají věci tak, že budou vypadat jako autentické a pokorné duchovní osoby, jejich chyby se vlastně nemusí brát vážně

2,5

Sami někdy podceňujeme své nedostatky, nebo je naopak přeceňujeme („neznáme míru“, říká Jan od Kříže). Zvláště tam, kde dochází ke konfrontaci mezi ideálním a reálným já, tj. kde se vyjeví, že nejsem tak svatý, zbožný, trpělivý, jak jsem si myslel a jak bych si přál. Tehdy se dostaví vztek, zlost a netrpělivost. Naše snaha co nejrychleji se zbavit nedostatků a špatných návyků (*grandes ansisas con Dios porque les quite sus imperfecciones y faltas*) taky nepramení z lásky k Bohu, ale z ega, děláme to kvůli sobě: Chceme mít od nich pokoj, zatímco naše chyby a pády nás v této situaci chrání před pýchou.

2,6

Jde tedy o různé typy chyb začátečníků, které každý žije v jiné míře, ale opravdu málokdo se jim vyhne.

Co se stane, když si projdeme touto fází? Zásadně se promění náš postoj k sobě i druhým lidem: ne že bychom byli méně aktivní nebo se už nedokázali z ničeho radovat, ale všechno bude svobodnější od ega. Takoví lidé se zbavili sebevzhlíživosti a nestarají se o to, co dělají nebo nedělají druzí, protože sami žijí milosrdenstvím a láskou.

2,7-8

Je to zásadní změna, kterou vystihují následující popisy:

- lidé kteří si jí prošli jsou klidní a pokorní
- chtějí se od druhých naučit něco dobrého
- nemají potřebu druhé poučovat
- jsou ochotní přijímat skutečnost, že je tu vícero cest a přijímat i nutné změny na vlastní cestě
- mají radost, když se chválí druzí
- nepotřebují stavět na odiv svoje přednosti, nemají takový problém mluvit o svých chybách, cítí se volněji s lidmi, kteří je nestaví na piedestal
- jsou „prostí, čistí, opravdoví a Bohu velmi milí“
- ochotně pomáhají druhým, kterým jde o Boha
- co se týče vlastních nedostatků, dokáží je snášet bez vnitřní netrpělivosti a zlosti, s „láskyplnou bázní“ (*temor amoroso de Dios*), protože nepřestávají doufat v Boha (tj. nespolehají se na sebe, poměřují realitu jen sebou a svým prožíváním).

TŘETÍ KAPITOLA

Lakota

3,1

Je řeč o duchovní lakotě (*avaricia espiritual*) – ve smyslu, že nikdy nemáme dost, stěžujeme si, protože se nám zdá, že nám toho Bůh ještě nedal dost. Odtud plyne nenasytné vyhledávání různých rad, rozhovorů, literatury o duchovním životě, čemuž věnujeme více času, než vyvíjení energie k činu. Naši pozornost pohlcuje vybírání nejzajímavějších obrazů, růženců, křížů, relikvií, škapulířů, které hromadíme a které svědčí o niterném lpění na tom, co máme nebo nemáme. Zabýváme se dokonalostí toho, co a jak je uděláno, zda je toho dost, zda to není banální a kýč, ale zda je to dostatečně originální atd., což podle Jana „velmi odporuje duchovní chudobě“.

Většinou přitom jdeme dalece za to, co skutečně potřebujeme k duchovnímu životu a unavujeme se hromaděním věcí a zdrojů.

3,2

Další odstavec nabízí příklad zralého postoje, který překonal duchovní lakotu: dokážeme se spokojit s čímkoliv, protože naše zbožnost už není vázána na věci a jejich cenu, ale jde nám především o to, abychom dělali radost Bohu a ne o sebeuspokojení ega.

3,3

Co s tím: úplně sami se z lakoty nevyprostíme, ale vyplácí se i snaha. Bůh nás dočistí, je třeba nechat se vzít Bohem za ruku a nechat se očistit ohněm, abychom došli ke sjednocení s jeho láskou.

ČTVRTÁ KAPITOLA *smyslnost*

4,1

Jan od Kříže připomíná, že nejde o úplný výčet chyb, ale o ukázky obvyklých nedokonalostí na duchovní cestě. Častá je např. „duchovní smyslnost“ – právě při tom, když se zabýváme zbožnými úkony nás napadají podivné myšlenky, rozrušující obavy a přání.

4,2-4

Podle Jana to má tři základní příčiny:

I. z radosti: z cesty k Bohu, tím, jak se pohybujeme a těší nás to, hýbou se i různé dosud neuspořádané věci v nás samotných, odtud jakoby i pohyb vzpouzení se Bohu (*rebeliones*). Tento protipohyb se projevuje právě ve smyslech, které nás ruší a znechucují.

II. ze zlého (tj. z vnějšku) – jsme zneklidňováni a nemístně vzrušováni prostřednictvím naší tělesnosti – čím víc tomu ale podléháme, tím více se pak budeme bát modlit, protože máme dojem, že modlitba to ještě zhoršuje (tudíž, co kdybych přestal...). Naše představivost nám může v modlitbě podsouvat nechutné nebo lascivní představy, a to proto, abychom se báli modlit. Zdá se, že Jan od Kříže naznačuje, že tento mechanismus je typický pro depresivní lidi, u kterých jsou podobné problémy časté a intenzivní („vedou smutný život“). Mystik neříká, že jim máme pomoci se jich zbavit, ale lze s nimi soucítit a být si vědomi, že se neuzdraví, pokud neuzdraví svůj chorobný sklon povahy, anebo pokud si neprojdou temnou nocí.

III. Třetím důvodem je strach: po určitých zkušenostech je náš strach natolik vyvinutý, že se už předem bojíme, že by nás mohl opět napadnout v modlitbě něco nevhodného, takže si to strachem sami navodíme.

4,5-6

Existují lidé tak křehcí a přecitlivělí, že téměř automaticky u nich duchovní zážitek probouzí smyslovost, hněv, smutek. Podobně se může vyskytovat určitý typ zapálenosti a průbojnosti (*gallardía*), který je smyslového původu a souvisí s našimi vášněmi

4,7

Také naše vztahy k druhým lidem mohou být ovlivněny smyslností: je dobré si všimat, k čemu nás vedou, zda sympatie k určitému člověku podněcuje touhu po Bohu ve mně i v druhém člověku, nebo naopak naše láska k Bohu vychládá.

4,8

V temné noci *zkoumáme*, do čeho vkládáme lásku, náklonnosti, zalíbení.

Viz také téma nepřiměřených reakcí a prožívání, které mají v pozadí vášně, jež náš v této fázi duchovní cesty dokáže dezorientovat.

-sd-